

Arenaria serpyllifolia L. var. macrocarpa Lloyd in Nederland niet eerder herkend

J. Mennema
(Rijksherbarium, Leiden)

Voor de nieuwe aflevering van de Atlas Florae Europaeae (Jalas & Suominen, 1983) werd eind 1980 onze aandacht gevraagd voor een onbekende ondersoort van *Arenaria serpyllifolia* L., nl. subsp. *macrocarpa* (Lloyd) Perring et Sell. Blijkens het voorlopige manuscript van deze nieuwe aflevering zou de ondersoort 'apparently endemic to Europe' zijn. Volgens Chater & Halliday (1964), die in de Flora Europaea het taxon de rang van variëteit toekennen, zou '*macrocarpa*' in de duinen van de Atlantische kust van Europa voorkomen. In het Franse kustgebied zou het taxon ook op muren zijn gevonden (Lloyd, 1854). Daar gegevens uit Nederland (en België) aan de samenstellers van het nieuwe atlasdeel niet bekend waren, werd ons gevraagd de eventuele Nederlandse verspreidingsgegevens te leveren.

Dit bracht ons er toe het *Arenaria*-materiaal in de collecties van het Rijksherbarium door te werken op zoek naar vormen van *A. serpyllifolia* 'with very dense inflorescences and pedicels shorter than the sepals' (Chater & Halliday, 1964).

Aanvankelijk werd een dertigtal exemplaren — ook een enkele van de grote rivieren — terzijde gelegd, die aan bovenstaande beschrijving leken te voldoen. Dr. F.H. Perring

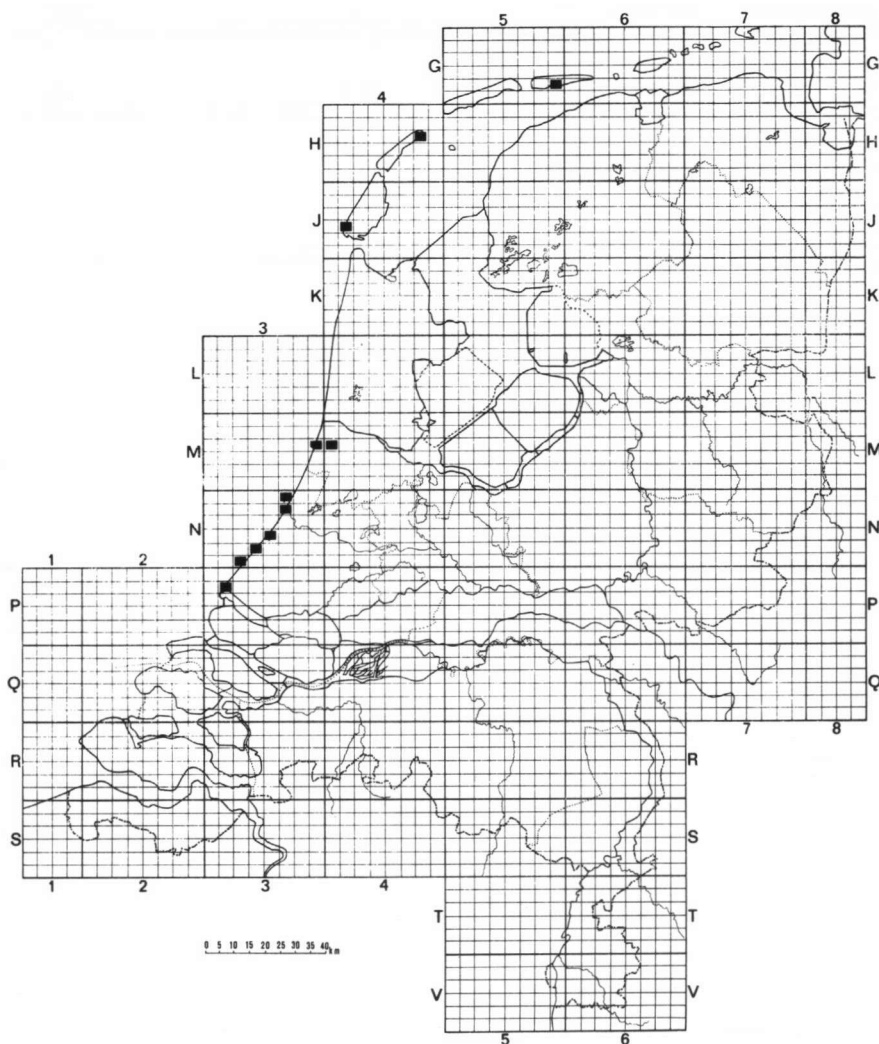

Fig. 1. De verspreiding van *Arenaria serpyllifolia* L. var. *macrocarpa* Lloyd in Nederland. Na 1949 is de variëteit niet meer in Nederland aangetroffen.

(Oundle, Engeland) was zo vriendelijk het materiaal te controleren en herkende slechts negen exemplaren als '*macrocarpa*', mede op grond van de grootte van het rijpe zaad. Uiteindelijk blijken in Nederland twaalf exemplaren van '*macrocarpa*' te zijn gevonden, alle in het kustgebied tussen Ameland en Hoek-van-Holland (fig. 1). De oudste vondst dateert van 1881 bij Aardenhout; voor het laatst is het taxon in 1949 op Ameland vermeld (Mennema c.s., 1983).

Qua uiterlijk heeft '*macrocarpa*' (fig. 2) duidelijker overeenkomst met '*serpyllifolia*' s.str. dan met de veel tenerder '*leptoclados*' ('*tenuior*'). Ook andere kenmerken, zoals de dikte van de bloemsteel en de grootte, de vorm en de breekbaarheid van de rijpe doos-

Fig. 2. *Arenaria serpyllifolia* L. var. *macrocarpa* Lloyd, naar een herbariumexemplaar uit Loosduinen, 18.VII.1895 (tekening: Wilma Pieters).

vrucht onderstrepen deze nauwere verwantschap (tabel 1). De gedrongen vorm van de plant, de dichte bloeiwijze en de korte bloemstelen zijn soms heel weinig afwijkend van die van '*serpyllifolia*'. Dit zou kunnen leiden tot de gedachte, dat '*macrocarpa*' een typische duinvorm is van '*serpyllifolia*', dit te meer, daar de verschillen in de grootte van het rijpe zaad elkaar lijken te overlappen (fig. 3).

Perring & Sell (1967) pleiten er voor om de drie te onderscheiden taxa, die ook reeds als soorten zijn beschouwd, de status te geven van subspecies. Wij zijn het eens met de in de

Tabel 1. De verschillen tussen de infraspecifieke taxa van *Arenaria serpyllifolia* L., die in Nederland voorkomen

	subsp. <i>leptocladus</i> [subsp. <i>tenuior</i>]	subsp. <i>serpyllifolia</i>	
plant rijpe doosvrucht	tenger langgerekt kegelvormig <3 mm lang moeilijk openspringend	grover peervormig 3 mm lang gemakkelijk openspringend	
bloemsteel chromosoomaantal	0,3 mm breed 2 n = 20	0,5 mm breed 2 n = 40	
		var. <i>serpyllifolia</i>	var. <i>macrocarpa</i>
bloeiwijze bloemsteel rijp zaad	los langer dan kelk 0,40-0,45 mm lang	los langer dan kelk 0,50-0,55 mm lang	zeer dicht korter dan kelk 0,60-0,65 mm lang

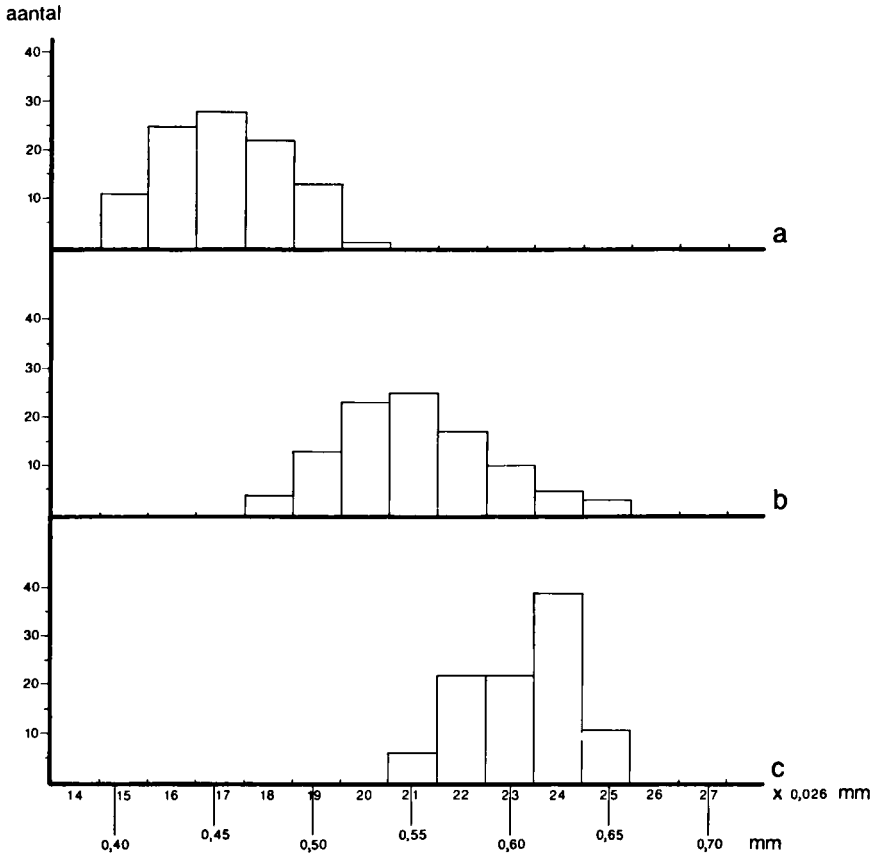

Fig. 3. De verschillen in zaadlengte van *Arenaria serpyllifolia* L.: a: subsp. *leptoclados* (Reichenb. Nyman); b: var. *serpyllifolia*; c: var. *macrocarpa* Lloyd. De metingen van het zaad zijn verricht door W.J. Holverda (Rijksherbarium, Leiden). Elk microstreepje vertegenwoordigt een lengte van 0,026 mm.

Atlas Florae Europaeae gemaakte opmerking dat nader onderzoek vereist is om de taxonomische begrenzing en rang van dit kust-ecotype vast te stellen.

In afwachting van de resultaten van dit onderzoek, achten wij het juist om '*macrocarpa*' te beschouwen als var. van subsp. *serpyllifolia*. Ook in de laatst verschenen aflevering van de Atlas Florae Europaeae (Jalas & Suominen, 1983) wordt '*macrocarpa*', die wij de Nederlandse naam duinzandmuur hebben gegeven, uiteindelijk als variëteit opgevat en deze is derhalve toch niet in de atlas opgenomen.

Prof. dr. T.W.J. Gadella (Utrecht) deelde ons desgevraagd mede, dat de door hem cytologisch onderzochte duinexemplaren van *A. serpyllifolia* s.l. alle het chromosoomaantal $2n = 40$ bezaten. Het materiaal bleek te behoren tot var. *serpyllifolia*. Het zou nuttig zijn, indien gedrongen exemplaren van subsp. *serpyllifolia* in het duingebied worden verzameld om niet alleen op hun belangrijkste morfologische kenmerk, de grootte van het rijpe zaad, te worden onderzocht, maar ook cytologisch. In dit kader is het te betreu-

ren, dat ondanks recente naspeuringen – o.m. ook van E.J. Weeda in het Hollandse duingebied – geen enkele groeiplaats van var. *macrocarpa* is teruggevonden.

Wij zijn dank verschuldigd aan dr. F.H. Perring (Oundle, Engeland) voor zijn kritische determinaties en aan Wilma Pieters (Leiden) voor het vervaardigen van de habitustekening.

Literatuur

- Chater, A.O. & G. Halliday, 1964. *Arenaria* L., in T.G. Tutin c.s., *Flora Europaea* 1. Cambridge.
Jalas, J. & J. Suominen, 1983. *Atlas Florae Europaeae* 6. Helsinki.
Lloyd, J., 1854. *Flore de l'Ouest de la France*. Nantes.
Mennema, J., A.J. Quené-Boterbrood & C.L. Plate, 1983. *Atlas van de Nederlandse Flora* 2 (in voorber.).
Perring, F.H. & P.D. Sell, 1967. *Arenaria serpyllifolia* L., *Watsonia* 6 (5), p. 294.

***Arenaria serpyllifolia* L. var. *macrocarpa* Lloyd formerly not recognized in the Netherlands**

The first attention to *Arenaria serpyllifolia* var. *macrocarpa* in the Netherlands is paid in 1980, as the editors of *Atlas Florae Europaeae* asked for data of this neglected taxon. Dr. F.H. Perring (Oundle, Great-Britain) kindly controlled the determinations of specimens of '*macrocarpa*' in the collections of the Rijksherbarium (Leiden). The taxon only occurs in the coastal area of the Netherlands (fig. 1). The differences of the infraspecific taxa of *Arenaria serpyllifolia* are given (table 1).

Awaiting 'closer study to clear up the taxonomical delimitation and the range of this coastal ecotype' (Jalas & Suominen, 1983), the taxon has been considered subsp. *serpyllifolia* var. *macrocarpa*, closely related to var. *serpyllifolia*.